

Motion till riksdagen 2020/21:3812

av **Linda Westerlund Snecker m.fl. (V)**

med anledning av skr. 2020/21:63 Redovisning av åtgärder i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till en nationell handlingsplan mot sexualiserat våld och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder som syftar till att uppmuntra och stimulera förekomsten av feministisk stadsplanering och feministiskt bostadsbyggande och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att samordna medlingsverksamheten vid brottmål på nationell nivå och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

För Vänsterpartiet finns det ingen del av det rättspolitiska arbetet som är så viktig som det brottsförebyggande arbetet. Vänsterpartiet vill angripa kriminalitetens orsaker och fokusera på det brottsförebyggande arbetet. Samtidigt måste samhället naturligtvis sätta gränser i fråga om vad som är accepterade handlingar och inte, samt utdöma proportionerliga straff för brott. Därför är vi även angelägna om att det finns ett regelverk som ger ett gott skydd för Sveriges och landets invånares säkerhet. Det måste kunna ställas höga krav på att kriminalitet bekämpas på ett effektivt sätt med hjälp av lagstiftning som bygger på de grundläggande rättsliga principerna i en rättsstat. Förslag som innebär nykriminalisering eller straffskärpningar ska alltid vara väl underbyggda och ha analy-

serats utifrån nödvändighet, effektivitet och proportionalitet. I vissa fall kan strängare straff vara positivt om det medför en starkare prioritering inom rättsväsendet samt ökade resurser för att utreda brotten. Det finns dock inget egenvärde i att höja straffen för höjningens skull.

Polismyndigheten och antalet poliser spelar en mycket viktig roll för att både förebygga brott och ingripa när brott har skett, men det är inte polisen och rättsväsendet som ensamt ansvarar för det brottsförebyggande arbetet. Grundförutsättningen för att förebygga brott är ett starkt välfärdssamhälle som håller ihop. Det är Vänsterpartiets absoluta övertygelse att en stark, gemensamt finansierad och jämlik välfärd med en väl fungerande skola, fritidsverksamhet, sjukvård, socialtjänst, låg arbetslöshet och ett starkt socialt försäkringssystem är det bästa sättet att motverka klassamhället och att förebygga kriminalitet.

Vår uppfattning är att dagens utbildningssystem, de ökade klyftorna i samhället, nedmonteringen av de sociala skyddsnäten, arbetslöshet, etnisk diskriminering och en ökad segregation leder till att allt fler hamnar i ekonomiskt utsatta situationer. Denna utveckling leder i sin tur till en ökad rekryteringsbas för bl.a. gängkriminalitet och våldsbejakande extremism. Vi vill därför se politiska initiativ och lagstiftning som framför allt stärker kommuners, civilsamhällets och andra aktörers förebyggande arbete, snarare än en ensidig fokusering på rättspolitik och straffrätt. När samhället lämnar vissa orter eller stadsdelar kan de kriminella, våldsbejakande krafterna slå rot. Sådana krafter har betydligt svårare att agera i ett lokalsamhälle där det finns en närvarande områdespolis som har invånarnas förtroende, mötesplatser i form av folkbibliotek, ett aktivt civilsamhälle och fritidsgårdar, samhällsinstitutioner i form av socialkontor, försäkringskassa och arbetsförmedling samt förskolor och skolor där personalen har resurser och tid att se varje barn. Ett samhälle där människor trivs och har framtidstro. Förebyggande åtgärder, ett starkt välfärdssamhälle, skola och möjligheten att få ett arbete, god tillgång till kultur- och fritidsverksamhet, fungerande sjukvård och andra saker som ger goda framtidsutsikter till ett bra liv är grundförutsättningar för att motverka kriminalitet. Det förebyggande arbetet måste därför bygga på en genomarbetad samhällsanalys och effektiva åtgärder. Dessvärre har tidigare åtgärder ofta saknat systemtänkande, varit fragmentariska, kortsiktiga och alltför fokuserade på enskilda individer i stället för på området. För att kunna vända den negativa utvecklingen i områden som särskilt drabbats av kriminalitet måste åtgärderna utgå från ett systemändrande perspektiv.¹

3 Regeringens skrivelse

I mars 2017 presenterade regeringen det nationella brottsförebyggande programmet Tillammans mot brott (skr. 2016/17:126). Syftet med programmet är att skapa förutsättningar för ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete i hela samhället. Programmet ska också bidra till att stimulera och entusiasmera fler berörda aktörer att vidta brottsförebyggande åtgärder och att utveckla samverkan, såväl på nationell som på regional och lokal nivå.

I den aktuella skrivelsen redogör regeringen för åtgärder som har vidtagits och beslutats i förhållande till de målsättningar för den brottsförebyggande arbetsprocessen och arbetets inriktning som beskrivs i programmet. Regeringen redovisar sin samlade

¹ Rinkeby miljarden. En riktigt bra affär, Nilsson Lundmark, Eva och Nilsson, Ingvar, 2017.

bedömning av arbetet hittills och den fortsatta inriktningen av det långsiktiga brottsförebyggande arbetet.

Regeringens huvudsakliga bedömning är att arbetet med att genomföra det nationella brottsförebyggande programmet har bidragit till att det nu finns bättre förutsättningar för ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete i samhället. De omfattande åtgärder som har initierats sedan programmet antogs bedöms få ytterligare positiva effekter för det brottsförebyggande arbetet framöver. De övergripande målsättningarna i programmet ligger fast och regeringen avser att med oförminskad kraft fortsätta att verka enligt de intentioner och åtaganden som redovisas i programmet.

Eftersom den nu aktuella skrivelsen är en redovisning av regeringens åtgärder på det brottsförebyggande området innehåller den alltså inga nya förslag eller målsättningar.

Vänsterpartiet lämnade en motion till riksdagen med anledning av skrivelsen Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program, som utvärderas i den nu aktuella skrivelsen (mot. 2016/17:3681). I huvudsak välkomnade vi då det brottsförebyggande program som regeringen presenterade. Vi är fortfarande positivt inställda till programets kunskapsbaserade fokus, innehåll och bredd. Här nedan kommer vi dock att upprepa ett par av de yrkanden vi lade fram då, på punkter där vi anser att regeringen borde ha vidtagit fler och delvis andra åtgärder. Vi lägger även i detta sammanhang fram ett nytt förslag inom ramen för de målsättningar som styr regeringens fortsatta inriktning på det brottsförebyggande arbetet.

4 Vänsterpartiets brottsförebyggande politik är en helhet

Vi har tidigare lagt fram en rad förslag om brottsförebyggande åtgärder i flera olika motioner till riksdagen. Vi upprepar inte dessa yrkanden i detta sammanhang. För vidare läsning särskilt om brottsförebyggande arbete i utsatta områden hänvisar vi till motionen Stoppa skjutningarna och öka tryggheten i socialt utsatta områden (2020/21:449). Våra förslag som särskilt rör polisens arbetsmetoder i trygghetsskapande och brottsförebyggande syfte har vi lagt fram i motionen Bättre förutsättningar för polisens arbete (2020/21:91). Våra förslag som gäller återfallsförebyggande arbete och inslussning av kriminella i samhället samt ett nationellt avhopparprogram skriver vi om i motionen Strategi för kriminalvården (2020/21:90). Vi har även tidigare motionerat om att regeringen bör utreda ett nytt särskilt personsäkerhetsprogram (mot. 2018/19:759).

5 Regeringens målsättningar med det brottsförebyggande arbetet

5.1 Målsättningar för arbetsprocessen – ökad kunskap och utvecklad samverkan

Regeringen har i skrivelsen Tillsammans mot brott (skr. 2016/17:126) bl.a. satt upp följande målsättningar: att det brottsförebyggande arbetet bedrivs mer kunskapsbaserat och kontinuerligt följs upp och utvärderas, att kopplingen mellan forskning och praktik för-

stärks, att fler aktörer har kunskap om och bidrar till att förebygga brott, att medvetenheten ökar på såväl nationell som lokal nivå om vilka politiska beslut som kan ha effekter på brottsligheten, att samverkan med fokus på att förebygga brott utvecklas mellan berörda aktörer på lokal, regional och nationell nivå, att samverkan i högre grad utgår från identifierade lokala behov, att fler aktörer involveras i samverkan om brottsförebyggande frågor, att samverkan omfattar både socialt och situationellt brottsförebyggande arbete samt att tillgängligheten till lämpliga brottsobjekt ska begränsas.

5.2 Målsättningar för det brottsförebyggande arbetets inriktning

Regeringen har i skrivelsen Tillsammans mot brott (skr. 2016/17:126) bl.a. satt upp följande målsättningar: att skyndsamma och samordnade insatser riktas till barn och unga som bedöms vara i riskzonen för att hamna i kriminalitet, att den som vill lämna ett liv i kriminalitet ges nödvändigt stöd, att risken för att den som har begått brott återfaller i ny brottslighet efter avtjänat straff ska minska, att det utvecklas effektiva förebyggande metoder för behandling av våldsutövare, att utveckla rättsväsendets arbete för att öka upptäcktsrisken samt att myndigheter utanför rättsväsendet i högre grad bidrar till att stärka samhällets kontrollfunktioner.

5.3 Målsättningar för det fortsatta arbetet

Regeringen tydliggör i den nu aktuella skrivelsen att man avser att fortsätta att utveckla det brottsbekämpande och brottsförebyggande arbetet med full kraft. Inte minst utvecklingen av kriminella gäng- och nätverksmiljöer är enligt regeringen oroväckande. Regeringen presenterade hösten 2019 det s.k. 34-punktsprogrammet som omfattar åtgärder på såväl kort som lång sikt. De 34 åtgärderna spänner över fyra områden: verktyg i brottsbekämpning, påföljder, bryta tystnadskulturen och förebyggande av brott. Vidare anför regeringen att de i budgetpropositionen för 2021 föreslagit en rad åtgärder av betydelse för målsättningarna i det brottsförebyggande programmet. Som exempel kan nämnas tillskott för utökad platskapacitet i Kriminalvården, fortsatt prioritering av arbetet mot våldsbejakande extremism, förstärkta insatser för avhoppare, stöd till kommunerna för familjehemsplaceringar, långsiktiga satsningar mot våld i nära relationer och insatser mot hedersförtryck, och ett åtgärdspaket mot missbruk inom välfärdssystemen samt en förstärkning av statsbidrag i arbetet mot segregation.

6 Vänsterpartiets förslag

6.1 Handlingsplan mot sexualiserat våld

Genom metoo-rörelsen har ljuset både riktats mot det sexuella våld som kvinnor och tjejer utsätts för världen över och de bakomliggande maktstrukturer som gjort att våldet kunnat fortgå. Mäns hat mot kvinnor manifesteras såväl genom våld i nära relationer och våldtäkter som köp av sexuella tjänster. Det sexualiserade våldet är fortfarande ett av de största hoten mot kvinnors hälsa och hinder för att nå en jämställd värld. Sexualiserat våld är en sammanfattande benämning på olika former av fysiskt, psykiskt och

sexuellt våld på både individ- och strukturnivå som har sitt ursprung i patriarkatet och mäns traditionella dominans och makt över kvinnor. Trots att Sverige är ett av världens mest jämställda länder är det sexualiserade våldet ett stort samhällsproblem. Under 2019 dödades 16 kvinnor av män som de haft en pågående eller avslutad parrelation med. Tusentals kvinnor och barn söker skydd på landets kvinno- och brottsofferjourer varje år för att undkomma en våldsam man. Våldet präglar dagligen kvinnors liv och överallt är kvinnors rättigheter ständigt hotade. I Sverige och internationellt. Mäns våld mot kvinnor existerar inte i ett vakuum, utan våldet är det yttersta uttrycket för ett ojämnt samhälle. Det sexualiserade våldet är strukturellt och systematiskt, samtidigt godtyckligt och oberäkneligt; det kan slå till när som helst, var som helst och mot vem som helst – så länge du är kvinna. Ibland är förövaren mannen i en nära relation, ibland familjen och andra gånger en helt främmande man eller flera okända män. Det sexualiserade våldet är direkt eller indirekt en del av alla kvinnors vardag. Flera undersökningar visar att flickor och kvinnor medvetet eller omedvetet anpassar sitt liv på olika sätt på grund av rädsla för våld och kränkningar.

Det är mot denna bakgrund vi måste prata om mansrollen. Om de förväntningar, strukturer och föreställningar om maskulinitet som dagens män omgärdas av och som kommande generationer fostras in i. Vilken lagstiftning vi har är viktigt, men det räcker inte med att bara ändra lagstiftningen för att bättre kunna lagföra dem som hotar, hatar eller sprider integritetskänsligt material på nätet. Vi måste också se hur maskulinitetsnormer och hur maskulinitet, makt och våld hänger ihop och hur de stereotypa könsrollerna påverkar mäns beteenden och syn på framför allt kvinnor och hbtq-personer för att sedan kunna vidta åtgärder för förändring och slutligen uppnå ett samhälle fritt från sexualiserat våld. Vi anser även att sexistisk och könsdiskriminerande reklam bör förbjudas. Reklamen skapar och upprätthåller stereotypa idealbilder av män och kvinnor. Bilderna är nästan utan undantag retuscherade, vilket leder till att de befäster ett skönhetsideal som inte existerar i verkligheten. Könsdiskriminerande reklam påverkar på så sätt förmodligen av människors identitet negativt och motverkar samhällets jämställdhetssträvanden.

För att minska antalet sexualbrott måste en rad åtgärder på flera områden vidtas. Det handlar både om att arbeta förebyggande med unga människors, i synnerhet killars, värderingar, t.ex. i skolan, och att ge rättsväsendet rätt förutsättningar för att beivra de sexualbrott som begås så att fler utsatta vågar anmäla. Vänsterpartiets fokus är att genomföra åtgärder som kan förebygga sexualbrott, underlätta och förbättra villkoren för de personer som utsätts för sexualbrott samt förbättra och göra rättsprocessen mer rättssäker. Vid sidan om en ändrad lagstiftning arbetar vi därför för att motverka att stereotypa könsroller reproduceras. Det förebyggande och våldspreventiva arbetet behöver utvecklas och stärkas. Dessutom behöver det psykosociala stödet till dem som blivit utsatta för sexuellt våld förbättras.

Alla måste gå i skolan och därför är det viktigt att skolorna tar tag i det förebyggande och åtgärdande arbetet mot sexuella trakasserier och sexuellt våld. Skolan, och även förskolan, har en viktig uppgift i att bryta dessa destruktiva könsnormer, något som också ligger i deras uppdrag. Dessvärre visar det sig att förskolan och skolan snarare konserverar gamla könsrollsmönster.

Metoo-uppropet som gjordes hösten 2017 visar på bristerna i dagens arbete. Många olika personer som är verksamma inom skolområdet vittnar om att sexuella trakasserier är normaliserade. Vänsterpartiet ser ett behov av att prioritera det arbetet och inte inkludera det enbart i värdegrundsarbetet som en kränkning bland många.

Vänsterpartiet drev i förhandlingarna med regeringen om vårändringsbudgeten 2018 igenom en satsning för att utveckla sex- och samlevnadsundervisningen och arbetet mot kränkande behandling i skolan genom kompetensutvecklingsinsatser. Dessa insatser bör följas upp regelbundet. Skolinspektionen bör få i uppdrag att regelbundet följa upp skolornas arbete mot sexuella trakasserier. Vi vill även öka genuskompetensen och stärka jämställdhetsarbetet inom förskolan och skolan eftersom grunden för de föreställningar om kön och sexualitet m.m. som präglar vårt samhälle etableras redan i mycket tidig ålder.

För många unga kvinnor och tjejer är vardagen fylld av rädsla, obehag och en ständig beredskap för trakasserier, närmanden och t.o.m. övergrepp. Rädslan begränsar unga kvinnors handlings- och livsutrymme och hindrar dem från att utveckla en grundmurad självkänsla och ett gediget självförtroende. De tvingas ta omvägar, undvika parker och vågar inte gå ensamma utomhus sent på kvällen. Många väljer att stanna hemma på kvällen om de inte vet att de hela tiden kan ha sällskap med någon kompis.

Vi anser därför att feministiskt självförsvar bör erbjudas alla flickor i skolan från årskurs 7. Feministiskt självförsvar handlar om att skaffa sig kunskap om det sexualiserade våldet, om samarbete mellan flickor eller kvinnor samt att skaffa sig handlingsberedskap att försvara sig mentalt, verbalt och fysiskt i en värld där flickor och kvinnor är underordnade och utsatta. Feministiskt självförsvar är grundat av kvinnor för kvinnor och bygger på att flickor och kvinnor delar erfarenheter och tillsammans utarbetar strategier för att bl.a. hantera rädsla. Att introducera feministiskt självförsvar kan ske genom små förändringar i skolans styrdokument, genom inkludering i ett befintligt ämne under något eller några tillfällen per termin då instruktörer bjuds in till skolorna. I samband med att flickorna tar del av utbildning i feministiskt självförsvar behöver pojkarna problematisera och få kunskap om maskulinitetsnormer, t.ex. genom Machofabriken som är ett verktyg för arbete för jämställdhet och mot våld bland unga. Machofabriken består av filmer, övningar och samtalsunderlag som möjliggör starten på ifrågasättande av begränsande och destruktiva killnormer. Materialet är gjort för lärare, ungdomsledare, tränare, fritidspersonal, fältassistenter och andra som arbetar med unga från 13 år och uppåt.

För att tjejer och kvinnor ska våga polisanmäla sexuella övergrepp behöver polis och rättsväsende hantera anmälningar på ett bra sätt (se även Brå-rapport 2019:9 Våldtäkt från anmälan till dom). Det kan låta som en självklarhet att en tjej/kvinna som anmäler ett övergrepp ska bemötas empatiskt och respektfullt men så är det tyvärr inte alltid, vilket Brå-rapporten visar. Alla anställda inom rättsväsendet måste därför få fortbildning och kompetens i bemötandefrågor, men även i hur ett förhör med en misstänkt gärningsman, som bara hävdar att hon samtyckte till att ha sex, ska drivas framåt.

En utvärdering av den nya samtyckeslagen visar att lagändringarna fått positiva effekter genom en rad åtal och domar för handlingar som inte hade varit straffbara med den äldre lagstiftningen (se Brå-rapport 2020:6 Den nya samtyckeslagen i praktiken). Förhoppningsvis leder detta till att fler utsatta tjejer och kvinnor vågar anmäla och att ännu fler gärningsmän kan dömas. Det finns dock fortfarande ett genomgående problem inom hela rättskedjan när det gäller hanteringen av det sexualiserade våldet. Från polisens upptagning av anmälan, säkrande av teknisk bevisning, åklagarens utredning till tingsrättens dom. Omedvetna fördomar och strukturer som inte tar kvinnors utsatthet på allvar och synen på kvinnor som brottsoffer gör att ärenden läggs på hög i polisens interna prioritering, att förundersökningar läggs ned och att domare ställer orimliga krav på brottsoffrets beteende för en fällande dom.

Vänsterpartiet har länge drivit frågan om att hela rättskedjan behöver kompetensutvecklas i frågor om sexualiserat våld. Vi satsade 50 miljoner kronor i vår budget-

motion för 2021, på ett femicid-paket där polis, åklagare och domare ska ingå i syfte att mäns våld mot kvinnor, sexköp och människohandel för sexuella ändamål ska hanteras med kunskap, rättssäkerhet och seriositet i hela rättskedjan. I förslaget ingår även medel för ett nationellt resurscentrum mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Riksdagen har flera gånger riktat s.k. tillkännagivanden till regeringen om att straffen för sexualbrott bör skärpas. Justitieutskottet har uttalat att straffen för sexualbrott, trots de straffskärpningar som redan gjorts, är förhållandevis låga jämfört med andra brott. Vänsterpartiet håller med om det och är positivt till att regeringen gett en utredare i uppdrag att se över straffskalorna för bl.a. sexualbrotten och lämna förslag på de ändringar som kan behövas för att dessa i tillräcklig mån ska spegla brottens allvar.

Kunskap om våld i vissa yrkesgrupper kan vara helt avgörande för att förhindra brott och framför allt för att rädda liv. Vi har länge efterlyst och drivit på för att det på grundutbildningarna för de yrken där studenterna i sitt framtida yrkesliv kommer att möta våldsutövare och våldsutsatta ska ingå obligatorisk utbildning om genuskunskap och sexualiserat våld m.m. Vi i Vänsterpartiet är därför mycket glada och stolta över att vi under tidigare mandatperiod gemensamt med regeringen kommit överens om att avsätta pengar i budgeten för att finansiera införandet av obligatoriska moment om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer i utbildningar till yrken som innebär möten med våldsutsatta kvinnor och barn. I augusti 2017 beslutade regeringen att ändra examensbeskrivningarna i högskoleförordningen för en rad utbildningar för att göra kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer obligatorisk.

De program som berörs är de som utbildar studenter till fysioterapeut, jurist, läkare, psykolog, sjuksköterska, socionom och tandläkare. Det betyder att för att få examen måste studenten ha kunskap om mäns våld mot kvinnor. Från den 1 juli 2019 gäller kunskapskravet även utbildning till tandhygienist. Satsningen behöver dock utvecklas eftersom samtliga yrkeskategorier behöver löpande fortbildning. Vidare saknar vissa av lärarutbildningarna vid landets universitet och högskolor helt undervisning om mäns våld mot kvinnor och våld mot barn. Enligt Vänsterpartiet borde även lärarutbildningen omfattas av obligatorisk utbildning om mäns våld mot kvinnor och barn samt våld i nära relationer.

Vänsterpartiet anser sammanfattningsvis att det finns ett stort behov av en nationell handlingsplan mot sexualiserat våld som tar ett helhetsgrepp på problemet. En handlingsplan mot sexuellt våld skulle behöva omfatta ovan nämnda frågor och områden samt innehålla förslag på åtgärder för att komma till rätta med problematiken.

Regeringen bör ta initiativ till en nationell handlingsplan mot sexualiserat våld. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2 Feministisk stadsplanering

Vänsterpartiet har länge lyft och drivit frågan om feministisk stadsplanering. I Stockholms stad var vi under tidigare mandatperiod delaktiga i att skriva in kravet på en feministisk stadsplanering i ägardirektiven för stadens bostadsbolag. Umeå kommun arbetar med ”Det könade landskapet” som ett sätt att exemplifiera framgångsrika förändringar och landmärken i staden, men även belysa de utmaningar som finns. Syftet är bl.a. att understryka vikten av att belysa könsmaktsstrukturer i samhället och visa resultatet av ett långsiktigt arbete med genusfrågor.

I Brottsförebyggande rådets (Brå) nationella trygghetsundersökning för 2020 svarade 38 procent av de tillfrågade kvinnorna att de antingen kände sig ganska otrygga eller

mycket otrygga eller att de inte går ut alls i det egna bostadsområdet sent om kvällarna på grund av otrygghet. 22 procent av männen svarade likadant. Brottsförebyggande rådets nationella trygghetsundersökningar har länge visat att det är betydligt vanligare att kvinnor känner sig otrygga i det offentliga rummet än att män gör det. Det är ett av många skäl till varför det brottsförebyggande arbetet i allmänhet och planeringen av stadsmiljöer och bostadsbyggande i synnerhet behöver ett tydligt feministiskt perspektiv. Ytterst är det en fråga om demokrati. Det offentliga rummet tillhör alla och måste därför vara tryggt och välkomnande för oss alla oavsett vilka vi är.

Feministisk stadsplanering handlar om att tillföra den offentliga miljön värden som vi alla behöver, oavsett kön, ålder och funktionalitet. En väl utbyggd kollektivtrafik ökar rörelsefriheten för människor utan tillgång till bil, varav många är kvinnor. En utbyggnad av gång- och cykelvägar ökar möjligheterna att ta sig fram till fots och med barnvagn och rullator eller permobil. Väl upplysta gångstråk och gångtunnlar samt färre stora buskage vid gångvägar är andra exempel som ökar tryggheten och underlättar för i synnerhet kvinnor att riskfritt röra sig i samhället. Framför allt behöver det offentliga rummet återigen bli en viktig plats som angår oss alla. Fungerande aktiviteter, som pågår i och runt våra hem varje dygn, är möjliga att planera och synliggöra i planering och byggande. Vi behöver planera våra städer för ökad närvaro där det finns människor som gör saker tillsammans i rum som är synliga och ligger i markplan. Även om det är kommunerna som har planmonopol och förfogar över stadsplaneringen bör regeringen kunna vidta åtgärder för att stimulera och uppmuntra till ett tydligare feministiskt perspektiv vid stadsplanering och bostadsbyggande.

Regeringen bör därför återkomma med förslag på åtgärder som syftar till att uppmuntra och stimulera förekomsten av feministisk stadsplanering och bostadsbyggande. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.3 Medling

Medling vid brott innebär att gärningspersonen och brottsoffret träffas tillsammans med en opartisk medlare för att tala om brottshändelsen och konsekvenserna av denna. Sedan 2008 är alla svenska kommuner skyldiga att erbjuda medling till lagöverträdare under 21 år. Av medlingslagen (lag 2002:445 om medling med anledning av brott) framgår att deltagandet ska vara frivilligt och ske i båda parter intresse, att gärningen ska vara polis-anmäld och erkänd av gärningspersonen, samt att medlaren ska vara kompetent och opartisk. Lagen utesluter inga brottstyper från medling, men påpekar att insatsen måste framstå som lämplig efter att alla omständigheter har beaktats. Insatsen ska ses och användas som komplement till rättssystemet. Medling vid brott bygger på teorier om reparativ rättvisa där man betonar försoning och reparation av skadan. Medlaren är vanligtvis en tjänsteperson inom socialtjänsten men kan också vara en lekman. Ärendet förmedlas oftast av polisen efter att gärningspersonen erkänt ett brott och tackat ja till information om medling, men även socialtjänst, åklagare eller kriminalvård kan vara förmedlande instanser. Under själva medlingsmötet ansvarar medlaren för att båda parter får lämna sina berättelser om den inträffade brottshändelsen, och om de konsekvenser och känslor som uppkommit. Samtalet ska erbjuda en hjälp för brottsoffret att bearbeta händelsen och möjligheten till någon form av gottgörelse. För gärningspersonen ska det ge ökad insikt om brottets konsekvenser och möjlighet att ta ansvar för gärningen gentemot brottsoffret. Tanken är att gärningspersonen genom detta påverkas till att inte återfalla i nya brott. Genom medlingen får dessutom gärningsmannen ett tydligt ansvar

för den brottsliga gärningen. Detta ger en upprättelse till brottsoffret som dessutom avlastas från de skuld känslor som kan uppstå hos offret vid brott mot person. Medlingsmöten avslutas ibland med att gärningsperson och brottsoffer ingår ett muntligt eller skriftligt avtal som kan innehålla löften om framtida beteenden, ekonomisk ersättning till brottsoffret eller gottgörelse genom arbete.

Under perioden 2003–2007 hade Brottsförebyggande rådet ett regeringsuppdrag att utforma en metod för att arbeta med medling vid brott. 2007 upphörde Medlingssekreteriatet och Brås ansvar. 2008 blev Socialstyrelsen tillsynsmyndighet över medlingsverksamheten. En rapport från Socialstyrelsen (En systematisk sammanställning av översikter om effekter på återfall i kriminalitet) från 2008 visar att medling kan betraktas som en lovande insats när det handlar om att minska risken för återfall i brott för unga lagöverträdare. När det handlar om effekter för brottsoffer är det enligt utvärderingen svårare att dra några slutsatser. Socialstyrelsen konstaterar att fler kvalificerade utvärderingar krävs för att insatserna ska kunna anses vara bevisat effektiva för både gärningsmän och brottsoffer.

Socialstyrelsen fick 2011 i uppdrag av regeringen att följa upp hur kommunerna arbetar med medling avseende unga lagöverträdare och att analysera behovet av åtgärder för att utveckla medlingsverksamheten. Sammantaget visar uppföljningen att vissa kommuner saknar organisation för att erbjuda medling och att medlingen skiljer sig åt över landet. Vidare får inte alla gärningspersoner frågan om medling. Det framkommer också att det finns en bristande kunskap om medling hos berörda aktörer som ska samarbeta med medlingsverksamheten. Socialstyrelsen betonar behovet av forskning för att få ett starkare kunskapsstöd som en utgångspunkt för att utveckla medlingen. 2013 övertog Inspektionen för vård och omsorg (IVO) tillsynsansvaret för medlingen.

En systematisk översikt från Campbell Collaboration från 2013 av studier gjorda i USA, Australien och Storbritannien visar att medling vid brott sannolikt verkar minska återfall i brott om mötet sker i både gärningspersonens och brottsoffrets intresse. Medling verkar även ha en positiv effekt på brottsoffrets tillfredsställelse.

I dag saknar vi dessvärre kännedom om hur många medlingar som görs i Sverige, och vad de har för effekt. Vidare saknas förutsättningar för nationell uppföljning och utveckling av medling. Lagen ger varje kommun möjlighet att själva organisera medlingsverksamheten. Det är viktigt med flexibilitet men det resulterar samtidigt i att skillnaderna när det gäller hur man arbetar med medlingsfrågor är stora runtom i landet. Vissa kommuner har väl fungerande verksamheter, medan flera kommuner helt saknar medlingsverksamhet. Vänsterpartiet anser att det vore önskvärt med en nationell samordning av medlingsverksamheten i syfte att ta fram riktlinjer, samla in statistik, genomföra utvärderingar samt kompetensutveckla de personer som fungerar som medlare.

Regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att samordna medlingsverksamheten vid brottmål på nationell nivå. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Linda Westerlund Snecker (V)

Christina Høj Larsen (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Guðrun Nordborg (V)

Jon Thorbjörnson (V)

Jessica Wetterling (V)